

Międzynarodowe skutki przewrotu wojskowego w Gwinei

Jędrzej Czerep

5 września br. żołnierze gwinejskich sił specjalnych odsunęli od władzy prezydenta Gwinei Alpha Condé, który po przeprowadzeniu kontrowersyjnych zmian konstytucji rozpoczął niedawno trzecią kadencję. To trzeci w br. zamach stanu w Afryce. Niepewna sytuacja państwa, które jest jednym z największych producentów boksytów, spowodowała rekordowe wzrosty cen aluminium na światowych rynkach i obawy jego importerów – głównie Rosji i Chin.

Sytuacja w Gwinei. Trwające od 2010 r. rządy prezydenta Alpha Condé w zachodnioafrykańskiej, frankofońskiej Gwinei przyniosły wzrost gospodarczy, który w ostatnich latach sięgał 5–10%, lecz nie przekładał się na poprawę poziomu życia mieszkańców. Był głównie efektem rozwoju górnictwa (15% PKB, 80% wartości eksportu) – Gwinea stała się jednym z największych producentów boksytów, rudy do wyrobu aluminium. W 2020 r. dostarczyła 22% globalnej produkcji, posiada też największe na świecie złoża szacowane na 7,4 mld ton. W marcu ub.r. 82-letni wówczas Condé wygrał przeprowadzone nieuczciwie i zbojkotowane przez opozycję referendum zatwierdzające zmiany konstytucji, dzięki którym mógł ubiegać się o trzecią kadencję. Zarówno temu procesowi, jak i wyborom w październiku ub.r., których zwycięzcą został ogłoszony, towarzyszyły masowe protesty spacyfikowane przez wojsko i policję. Napięcia narastały też w siłach zbrojnych – Ministerstwo Obrony dążyło do marginalizacji utworzonego w 2018 r. elitarnego Zgrupowania Sił Specjalnych (GPS) z pułkownikiem Mamady Doumbouya na czele, którego lojalności obóz rządzący nie był pewien. Ostatecznie krótko po ogłoszeniu planów cięć płac w siłach zbrojnych Doumbouya wkroczył ze swoimi siłami do stolicy i aresztował prezydenta. W odpowiedzi na przewrót regionalne organizacje (Unia Afrykańska – UA, Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej – ECOWAS) zapowiedziały sankcje. Mieszkańcy Gwinei manifestowali jednak poparcie dla puczystów, a przywódcy opozycji składali koncyliacyjne deklaracje. Doumbouya zapowiedział powołanie cywilnego premiera i pluralistycznej 81-osobowej rady z udziałem przedstawicieli partii, ruchów społecznych i religijnych,

środowisk pracowniczych i biznesowych, której członkowie, tak jak i oficerowie z junty, nie będą mogli startować w następnych wyborach. Zamach spowodował skok cen na światowych rynkach aluminium. Bezpośrednio po przewrocie wzrosły one z 2725 do 3000 dol. za tonę, najwyższego poziomu od 2008 r.

Znaczenie regionalne przewrotu. To już trzeci w br. udany przykład siłowego przejścia władzy w Afryce przez wojskowych (po Mali i [Czadzie](#)). Praktyka ta w większości przypadków osłabia instytucje państwa i utrwała stosowanie siły jako narzędzia politycznego. Zwiększa też prawdopodobieństwo kolejnych interwencji w tych samych lub sąsiednich państwach – świadczą o tym wcześniejsze kontakty Doumbouyi z przywódcą puczystów z Mali [Assimim Goitą, na którym się wzorował](#). Upowszechnienie siłowych interwencji politycznych potęguje brak przewidywalności i trudności w planowaniu długoterminowych działań rozwojowych i w obszarze bezpieczeństwa w newralgicznym [z punktu widzenia UE](#) regionie Afryki Zachodniej i Sahelu.

Przykłady Mali (2012 r.) i Burkina Faso (2014 r.) pokazują, że kryzys instytucji towarzyszący obaleniu władzy może dać większą przestrzeń grupom ekstremistycznym. Choć Gwinea nie była wcześniej celem ataków dżihadystów, na jej terytorium aktywne są siatki Al-Kaidy. Gwinea utrzymuje też w Mali kontyngent w ramach [misji ONZ \(MINUSMA\)](#), przez co spotykała się z groźbami ze strony ekstremistów.

Znaczenie dla Rosji. Alpha Condé był jednym z najbardziej zaufanych [partnerów Rosji na kontynencie](#). Należący do oligarchy Olega Deripaski Rusal, trzeci największy światowy producent aluminium, jest obecny w Gwinei od 2001 r. Firma

ta eksportuje połowę boksytów wydobywanych w Gwinei i jest największym zagranicznym inwestorem. Pomagała też budować pozytywny wizerunek Rosji, np. w trakcie [epidemii eboli w 2015 r.](#) utworzyła w kraju centrum badawczo-lecznicze, dostarczała też sprzęt medyczny pomocny w walce z COVID-19.

Rosji zależało na niezakłóconym rozwoju współpracy, dlatego ambasador tego państwa w Gwinei namawiał Condégo do wydłużenia rządów, wskazując w publicznych wypowiedziach, że konstytucje nie są niezmiennie i nie należy poddawać się nakładanym przez nie ograniczeniom. Władimir Putin był jednym z pierwszych przywódców, którzy pogratulowali Condému zwycięstwa wyborczego. W dowód przyjaźni Gwinea – jako pierwsza na świecie – otrzymała od Rosji szczepionki Sputnik V przeciw COVID-19. Jeszcze w grudniu 2020 r. zaszczepili się nią najwyżsi urzędnicy państwowi.

Rosyjski MSZ stanowczo potępił przewrót Doumbouyi, choć zazwyczaj w podobnych sytuacjach nie zajmował stanowiska co do „wewnętrznych spraw” danego państwa. Obawa Rosji o przyszłość strategicznego partnerstwa wiąże się nie tylko z konsekwencjami jej bezkrytycznego poparcia dla Condégo, lecz także z [rywalizacją z Francją](#) (dawną metropolią kolonialną Gwinei), która obecnie koncentruje się w sąsiednim Mali.

Znaczenie dla Chin. Chiny pozyskują z Gwinei boksyty, zaspokajając ok. 55% własnego zapotrzebowania. W 2017 r. udzieliły Gwinei 20 mld dol. pożyczki w zamian za prawo eksploatacji tego minerału. Z punktu widzenia Chin jeszcze większe znaczenie może mieć potencjał gwinejskich rud żelaza stosowanych w przemyśle stalowym, tradycyjnie (w ok. 60%) importowanych z Australii. W związku z coraz bardziej niechętną Chinom polityką tego państwa (aktywizacja w ramach [QUAD](#), wezwanie w kwietniu 2020 r. do niezależnego śledztwa w sprawie pochodzenia koronawirusa, obecnie zaangażowanie w [AUKUS](#)) władze ChRL planowały rozwinięcie alternatywnych źródeł dostaw. Gwinea miała tu odgrywać pierwszoplanową rolę: jeszcze w 2019 r. chińsko-singapursko-gwinejskie SMB-Winning Consortium zdobyło koncesję na eksploatację części nienaruszonego dotąd złoża Simandou, uznawanego za największe w Afryce. Licząc na wydobycie 110 mln ton rocznie (co zmniejszyłoby o ok 10% zależność od Australii), zobowiązało się do budowy prawie 680 km linii kolejowej i portu głębokowodnego w Conakry. Pierwsze prace ruszyły w marcu br. Prezydent Xi Jinping kilkakrotnie spotkał się z Alpha Condém, a Chiny były głównym pożyczkodawcą dla

gwinejskiego rządu (dług względem Chin sięgnął z tego powodu 5% PKB Gwinei). W marcu 2021 r. Gwinea jako jedno z pierwszych państw otrzymała chińską szczepionkę Sinovac. Niepewność wywołana przez przewrót w Gwinei może podnieść koszt inwestycji górniczych i wymusić rewizję chińskich planów dotyczących tego państwa.

Wnioski i perspektywy. Choć pułkownik Doumbouya zapewnił, że działalność zagranicznych firm, zwłaszcza wydobywczych, nie zostanie zakłócona, nie sprzyja jej niepewność co do bezpieczeństwa. W przypadku pogorszenia sytuacji możliwe są ewakuacje personelu, do czego przygotowuje się np. Rusal. Mogłoby wówczas dojść do kolejnego skoku cen aluminium, który jeszcze bardziej wpłynąłby np. na wzrost cen produktów przemysłu motoryzacyjnego, lotniczego czy metalurgicznego. Najbardziej dotknąłby on gospodarkę chińską – największego konsumenta aluminium, ale także Polskę.

Doświadczenie innych państw regionu wskazuje, że mimo początkowych deklaracji neutralności politycznej pucyści często dążą do zachowania wpływów na przyszłe cywilne władze w kluczowych obszarach, np. w polityce zagranicznej. Jest więc bardzo prawdopodobne, że decyzje Doumbouyi zdefiniują orientację międzynarodową Gwinei na najbliższe lata. Francja, obawiając się o swoją pozycję w Mali, może być skłonna wykorzystywać związki z liderem puczystów (służył w Legii Cudzoziemskiej, a jako oficer odbył szkolenie w paryskiej École de Guerre), by inspirować zwrot nowych władz Gwinei przeciw Rosji. Wpłynie to na zmiany międzynarodowego zaangażowania w kwestie bezpieczeństwa w regionie. Aktywną rolę odgrywa w nim UE, w tym – jako uczestnicy wojskowej misji Takuba – [państwa Europy Środkowej](#).

Nowe władze Gwinei mogą podjąć próbę renegotjacji warunków działania zagranicznych firm wydobywających surowce, aby zwiększyć udział państwa w zyskach. W odniesieniu do kontraktów z chińskimi spółkami górniczymi robią tak obecnie władze Demokratycznej Republiki Konga, a [w zakresie surowców rolnych](#) zasady zmieniają zwłaszcza Wybrzeże Kości Słoniowej i Ghana.

Sytuacja w Gwinei będzie też ważnym punktem odniesienia dla UA i ECOWAS, dążących do odzyskania inicjatywy w zwalczaniu zamachów stanu. Może stanowić impuls do przyjęcia praktyki wprowadzania sankcji nie tylko w przypadku siłowego przejęcia władzy, lecz także „zamachów konstytucyjnych” służących wydłużeniu rządów urzędujących przywódców, jak ten dokonany przez Condégo w ub.r., który był przyczyną późniejszej akcji zbrojnej.